

Ненад В. НИКОЛИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 10. 10. 2018.
Прихваћен: 14. 02. 2019.

ПРВА ДЕЦЕНИЈА РАДА ПАВЛА ПОПОВИЋА (1894–1904): ОД КРИТИКЕ ДО ПРОУЧАВАЊА КЊИЖЕВНОСТИ

У раду се анализира промена између Поповићевог почетног бављења књижевном критиком и теоријског залеђа те активности изложеног у чланку „Критика у српској књижевности” (1894) и методологије историјске критике изнете у приступном предавању на Великој школи „Пrouчавање српске књижевности, његови правци и методи” (1904) и закључује да напуштање становишта актуелности и потпуно окретање књижевним делима прошлости није значило и одустајање од естетске критике, премда је она била другачије позиционирана унутар поља знања о књижевности које је код Поповића било одређено смештеношћу између позитивистичке тежње за објективношћу и херменеутичког захтева за разумевањем.

Кључне речи: епистемологија науке о књижевности, естетска критика, историјска критика, књижевна историја, књижевна критика, Павле Поповић, позитивизам, српска књижевност, херменеутика.

Теоријске основе свога рада Павле Поповић није често образлагао, али је то учинио у два момента важна за његово јавно деловање.

Најпре је „Критиком у српској књижевности”, започињући 1894. критичарску делатност у листу *Ред*, као свој циљ објавио „да савесно и брижљиво оцењујемо сваку важнију појаву нашег литерарног живота [...], да претресамо питања општег литерарног значаја, да утичемо на укус нашег читалачког света” (Поповић 1894: 177). То је планирану критику чинило усмереном превасходно ка *књижевном животу*: циљ је био *васпитање укуса* читалачке публике и „стварање литерарног јавног мњења које је тако потребно а тако далеко од нас” (Поповић 1894: 177). На тај начин је намеравана критика била пресудно одређена *актуелним потребама* српске књижевности. Ипак, упорос тој изразитој упућености на савременост, она је била замишљена у тесној вези са *књижевном историјом*, јер је Поповић желео и да „објашњавамо и тумачимо историју литерарних појава у нас” (Поповић 1894: 177), а „норо-

---

* Студентски трг 3, 11000 Београд, Србија

читу ћемо пажњу обратити да одржимо и појачамо интересовање наших читалаца за наше песнике старијег времена и да будимо симпатије према оним књижевницима тога времена који су нашом непажњом заборављени, а који су својим радом заслужили и већу пажњу и трајнију успомену” (Поповић 1894: 117). Поповић је тако своје књижевноисторијске тенденције повезао са *актуелним тренутком као изазовом за књижевну историју*, која је требало да има корективну улогу када је реч о напуштању оних вредности до којих је Поповић држао.

Поповићева везаност за књижевну историју овде се испољила на *два плана*. Он је са једне стране желео да преко књижевне историје, која би излагала вредности старијих, неправедно заборављених писаца, утиче на васпитање укуса српске публике, али је са друге стране књижевна историја била и средство којим се могло објаснити лоше стање критике у српској књижевности. Поповић је изложио савремену ситуацију српске књижевности и показао сву конфузност савременог литерарног укуса, таквог да „Тургењев и Зола не дају нам да помишљамо на госпођу Лафајет и Филдинга” (Поповић 1894: 178), а такође „имамо најновија страна дела преведена, а још читамо песнике старог романтичног правца. Пјер Лоти чини чудан контраст са Мавром Јокајем; што је још чудније, то га једна иста публика чита. Нема обележење тежње куда идемо с овим превођењем” (Поповић 1894: 178). Поповићева очигледна увереност да превођење и објављивање књига мора бити *систематско*, према одређеним *естетским* мерилима, открива да је он у савременој књижевној публици, али и код наших писаца, пре свега запажао *одсуство* свести о естетици и вредностима. Покушавајући да открије узроке тог одсуства, Поповић се окренуо *историји критике*, да би показао да „за критиком су кукале све литерарне периоде наше” (Поповић 1894: 179). Иако „кад се јавио Вук, највећи и најкориснији реформатор српске књижевности, цео се дотадашњи преводилачки рад напушта. Народна поезија апсорбује целу књижевност [...] Међутим она поред свих лепота које је пружила није била кадра да сама створи нову књижевност [...] није могла дати ону уметност којом се кроз векове богатила европска књижевност. Ту уметност требало је непрекидним превођењем поступно усвајати и примењивати је на уметнички материјал наше народне поезије. Требало је доводити то двоје у тешњу везу, никако не претпостављати једно другом, али за тај посао није било посленика [...] Критика је одсуствовала, а књижевност, слободна и необуздана, није се могла издржати да се сва не преда новој струји која ју је занела” (Поповић 1894: 179–180). Враћајући се још даље у прошлост, Поповић је запазио да „критика је још више одсуствовала за времена Доситијева” (Поповић 1894: 180), док је у дубровачкој књижевности „поред снаге која је стварала, требала и снага која управља”, па је „она прва била недовољна да развије велику књижевност кад је она друга била нејака да руководи” (Поповић 1894: 181). Посвећујући највише пажње стању критике у дубровачкој књижевности, Поповић је сетно приметио да „критике је било, само та критика није имала осећања за праве класичне лепоте...” (Поповић 1894: 183), због чега „књижевност српска уместо да се подвргне утицају старе класичне књижевности

ти, приволела се талијанској” (Поповић 1894: 181). Кретање у прошлост од Вуковог до времена дубровачке књижевности, Поповић је завршио овако: „Мислим да сам довољно нагласио штету коју је наша књижевност трпела са оскудице критике” (Поповић 1894: 183). Тиме је, истовремено, објавио и становиште са којег је изнео своје схватање критике: оно је било везано за *актуелност* књижевног живота, која се посматра *повесно*, као резултат развојних тенденција које постоје вековима.

Поповић је, дакле, у „Критици у српској књижевности” заузео специфично становиште *између књижевне историје и књижевне критике*: полазећи од актуелног стања књижевног живота он је начелно осмишљавао критику која треба да делује васпитавајући укус читалачке публике и формирајући јавно мњење, како би се истовремено створила нова свест о вредностима дела из српске књижевне прошлости и савремених дела као наставка тако уобличеног *развојног тока* српске књижевности. То објашњава необичну најаву да ће у свом критичарском раду не само пратити текућу продукцију већ и промовисати неправедно запостављена дела старијих писаца. Ако је развој српске књижевности без праве критике довео до лошег актуелног стања књижевног живота, онда се васпитање укуса које је Поповић желео да предузме није могло ограничити само на изношење општих естетских правила и истицање вредних савремених дела већ је морало и превредновати прошлост, исправити грешке које су довеле до жалосног стања потпуног одсуства оријентације у српском читалаштву. Оваква тенденција указује на *битну повесност* Поповићевог разумевања књижевности као целине, али и појединачних књижевних дела којима је требало одредити место унутар целине српске књижевности, која ће се постепено успостављати превредновањем писаца из прошлости.

Међутим, иако је у „Критици у српској књижевности” удео књижевне историје био већи него што смо данас навикли, идеја књижевне историје у том кратком чланку није потпуно развијена, али се ипак она својом основном инспирацијом приближила *херменеутици*; није ни мало изненађујуће што је Поповић говорио о разумевању, тумачењу, што је критику укуса, односно естетику ставио у први план, док се питања која је позитивизам постављао о тексту и биографији писца уопште није дотицао. Њега је занимао *смисао* књижевних дела, који није посматрао изоловано, већ напротив, увек у контексту њиховог појављивања: управо је то омогућило *диференциране судове* да у усменој поезији има „сјајних лепота”, али и да „није била кадра да сама створи нову књижевност” (Поповић 1894: 179), или да је Доситеј припадао „великим духовима”, али да није обратио пажњу на „умесност развијених идеја према средини у којој су те идеје ширене” (Поповић 1894: 180). Међутим, и та диференцијација била је ограничена Поповићевим *саморазумљивим* пристајањем уз вредности које су обликовале његову херменеутичку ситуацију, односно, иако је био спреман да књижевну прошлост посматра диференцирано, Поповић није био спреман на преиспитивање сопствених полазних ставова. У таквој *нормативности* његове херменеутике препознаје се нешто од *позитивистичке* самоуверености, поуздања у критеријуме

оцењивања: Поповићев циљ био је да тумачи дело у историјском контексту с обзиром на сопствене непроблематичне вредносне судове, због чега су дела добијала могућност да кажу више него што је у традиционалним тумачењима било могуће, али ништа изван онога што је Поповићева позиција дозвољавала. Отуда, иако је отварало књижевно дело интерпретацији, ослобађајући га тиме догматике традиције, Поповићево диференцирано посматрање пре свега је служило преоцењивању дела са становишта које је за Поповића било апсолутна истина о вредностима.

Због тога се у „Критици у српској књижевности” може препознати *наговештај догматичности* која ће обележити Поповићеву позитивистичку методологију изложену деценију касније у приступном предавању из историје српске књижевности на Великој школи, „Проучавање српске књижевности, његови правци и методи”, одржаном 12. априла 1904. године. Тим предавањем Поповић је теоријски образложио своју методу *историјске критике*, од које није одступао до краја свога рада. Када се 1925. приказујући „три расправе о општим појмовима словенске филологије” (Поповић 1925: 301) дотакао и питања о књижевној историји, искористио је то као повод да укратко понови основне идеје изнете у приступном предавању и подвуче: „Пре двадесет и две године, ја сам у свом приступном предавању на старој Великој школи (*Проучавање српске књижевности, његови правци и методи*) изложио своје погледе како треба вршити књижевно проучавање у нас. При тим погледима ја и данас остајем, и сваки дан сам све више уверен у њихову тачност” (Поповић 1925: 308). Да га је та увереност пратила до краја живота, потврдиле су монографије Милован Видаковић (1934) и О „Собранију” Доситија Обрадовића (1938/39). Три и по деценије не мењати своје методолошко опредељење, чак бити све уверенији у његову тачност иако се у међувремену не само књижевност значајно променила, већ је читав свет ушао у нови поредак, који се затим на Поповићеве очи трансформисао у нешто још другачије, могло би бити сведочанство о извесној духовној лењости, али и претераној интелектуалној самоуверености, која је чувала методолошка начела упркос променама кроз које су идеје самога Поповића пролазиле: нарочито оне о српској и југословенској књижевности. Како је могуће да драматичност тих промена није оставила трага на Поповићеву методолошку схватања? Како је могуће да се применом исте методологије српска и хрватска књижевност посматрају најпре као засебне целине, а потом као југословенске регионалне књижевности? То, наравно, упућује на битну *политичку* условљеност појма југословенске књижевности и њену раздвојеност од науке о књижевности (о чему сам писао у: Николић 2009). То раздвајање било је сасвим у складу са позитивистичком тенденцијом историјске критике, односно одсуством херменеутичности која је, делимично, обележила почетак Поповићевог рада, а која ће се поново појавити у последњим тренуцима његовог писања, на завршетку другог дела монографије о *Собранију*..., где је интерпретација контекстуализована у друштвену ситуацију, отворена према читаоцу, и у вези са политиком онолико колико политика утиче на разумевање Доситејевог дела, стављајући у занимљивом обрту то дело у први план као средство за разу-

мевање политике, напуштајући тако једносмерну политичку употребу позитивних чињеница (о чему сам писао у: Николић 2015). Занимљиво је да је и прелазак од позиције „Критике у српској књижевности” до „Проучавања српске књижевности...” био паралелан са опадањем критике Доситејевог деловања (опширније у: Николић 2017), али овде ће пажња бити усмерена на оно што је *битно обележило Поповићево кретање од критике до проучавања књижевности*.

Пут од *критике до проучавања*, нарочито ако се то проучавање назива *историјском критиком*, на први поглед би се могао одредити као напуштање становишта актуелности и превасходне посвећености естетским вредностима, уз потпуно окретање књижевним делима прошлости. Ситуација, међутим, није тако једноставна. Јер, као што је Поповићева текућа критика била замишљена као битно повесна, тако је и његова *историјска критика* била замишљена као битно *естетска*, о чему Поповић није оставио никакве сумње: „Критика укуса, дакле, прва је и најпреча” (Поповић 1904: 15). Једино што „није довољна за проучавање наше књижевности” (Поповић 1904: 14), па је морала бити допуњена другим врстама критике. Међутим, њено интегрисање са другим врстама испитивања књижевног дела као да је у коначном исходу историјске критике довело до занемаривања естетских својстава. Ако се критика изменила „и од критике укуса постала *историјска критика*” (Поповић 1904: 18), да ли то значи да је историјска критика обухватила и естетску критику или је она, пак, изгубљена? Чини се да је пре ово друго био случај; иако „историјска критика, поред свега тога што се својим циљевима одвојила од критике укуса [...] она јој јако помаже, служи јој, даје јој још више маха да се развије” (Поповић 1904: 23) свако ко је макар мало читао Павла Поповића зна да у његовом раду историјска критика далеко надмашује естетску. Иако је желео да помири Јагића и Сент-Бева (Гавела 1972: 21) рекло би се да је Поповић ипак више следио начин Јагићевог писања, премда је – парадоксално – по свом литерарном укусу био ближи Сент-Беvu. Како је до тога дошло, односно због чега Поповић није успео да помири Јагића и Сент-Бева?

Започињући своје приступно предавање, које је требало да слушаоце упозна са начином на који ће се убудуће проучавати историја српске књижевности на Великој школи, Поповић је пошао од *историје институције*; у првом делу свог предавања изложио је историју Катедре, и то као *историју знања о књижевности*: од знања о књижевности интегрисаног у националну историју (Алекса Вукомановић), преко филолошког (Ђура Даничић, Јован Бошковић и Стојан Новаковић), до специфичније литерарног (Светислав Вуловић). Као најважнији тренутак у историји Катедре Поповић је истакао „отцепљење наше књижевне историје од словенске филологије, које смо видели да је наступило 1873. године. Као год на катедри, исти појав одвајања књижевне историје од филологије опажа се и у самој науци нашој” (Поповић 1904: 9), због чега „В. Јагић по моме мишљењу је последњи словенски филолог у широком смислу те речи, живи анахронизам” (Поповић 1904: 10). Излажући историју институције као историју епистемологије Поповић у својим закључцима није донео нова открића, нити је предложио нову епис-

темологију, али се у његовом предавању ипак одиграло нешто значајно: оно је показало Поповићеву могућност да *разуме епистемолошки прелом* настао раздвајањем филолошких и књижевноисторијских студија. То је њему прво-ме дало прилику да *артикулише* начела проучавања књижевности са којима се тек може говорити о довршености формирања *аутономног поља знања о књижевности*. Иако је већ Стојан Новаковић раздвојио историју књижевности и филологију, ни Светислав Вуловић упркос увођењу естетских критеријума чак и у проучавање старе књижевности – о чему ће Поповић писати и у својој позној биографској студији о Вуловићу (Поповић 1933) – није то чинио систематски. Поповић је, међутим, пошао као од саморазумљивог стања ствари да „у нашој науци има доста питања и тема за чије решење и расправљање није потребно кретати цео гломазни апарат филологије, нити имати у резерви знање целе славистике” (Поповић 1904: 10), што сведочи о *неопозивости* промене епистемолошке ситуације, јер би пола века раније овакве тврдње деловале blasfемично.

Са друге стране, „потребна је, међутим, способност за литерарну критику, добар и извезбан укус” (Поповић 1904: 10), а пошто су то „особине којима се слависти и филолози каткад нису могли поносити” (Поповић 1904: 10), Поповић је раздвојио филолошку и литерарну критику, представљајући њихове резултате засебно. Када је реч о филолошкој критици, у њој преовладава „једна нарочита пажња за особине језика и све што је с њим у вези, један засебан начин да се у књижевним делима гледа поглавито њихова тако рећи спољна страна а мање њихова унутрашња вредност, један метод хладног испитивања, без јачег осећаја за литерарне лепоте, без већег разумевања литерарних појава” (Поповић 1904: 11) – отуда, било је сасвим јасно да она не може одговорити захтевима новог проучавања књижевности. Говорећи о литерарној критици, Поповић је пажњу пре свега усмерио на Љубомира Недића и као највећи допринос литерарне критике истакао то што је „бранио своја права чисте литерарне критике да књижевна дела сматра као таква и тако да их и цени” (Поповић 1904: 14), али је ту видео и заматак њене „недовољности. Правац литерарни неговао је скоро искључиво чисту литерарну критику, естетичку критику, критику укуса. А та критика није довољна за проучавање наше књижевности, за проучавање свих пространих и разноликих области њених” (Поповић 1904: 14). Зашто? Овде је постављено *кључно епистемолошко питање*, на које Поповић није дао експлицитан одговор. Јер, ако су филолошке и литерарне студије раздвојене, ако филолошко проучавање књижевности није задовољавајуће јер пропушта оно битно литерарно, а литерарно је недовољно јер је исувише литерарно – шта, онда, чини знање о књижевности? Какво је то знање до којег треба доћи? Управо у начину на који је приступао том знању, препознаје се Поповићев *окрет ка позитивизму*.

Ако је у „Критици у српској књижевности” дела процењивао из скоро догматске позиције нормативне поетике, он је свеједно на њих гледао пре свега као на *естетски предмет* који има своју историчност. У „Проучавању српске књижевности...”, напротив, и *естетика је објективизиована*: „Критика укуса је [...] толико исто научна колико и свака друга. Што она још није дала

позитивне научне законе, то је што је наука којој она служи, естетика, тек у зачетку. Кад се по свим областима уметности саберу сви потребни подаци које естетичка критика има да даје; кад се из тих података изведу и одреде услови под којима једно уметничко дело постаје лепо, онда ће и естетика бити тако исто позитивна наука као што су данас природне” (Поповић 1904: 15). Док је у „Критици у српској књижевности” Поповић покушавао да разуме књижевно дело у његовом историјском контексту, отварајући тиме простор за укрштај естетичке и историјске критике у херменеутици (мада такав укрштај није остварио), у „Проучавању српске књижевности...” естетику је доживљавао као *позитивну науку*, што би значило да су њена правила лепога универзална на исти начин на који су универзални природни закони, чиме је била искључена не само интерпретација, већ и свака потреба историјске критике.

Али, како је онда „литерарна критика [...] од критике укуса постала историјска критика” (Поповић 1904: 18)?

Ево како је то Поповић објаснио: „У веку великог развитка природних наука и историје, ‘књижевна критика се користила свима индукцијама природних наука и свима тековинама историје’, и тежила да постане позитивна и научна. Од субјективне, она је хтела да постане објективна; од дескриптивне, да постане она која тумачи, да се тиме изједначи с методима природних наука које су у то време кроз исте промене пролазиле” (Поповић 1904: 18). Поповић, дакле, није био свестан *разлике* између духовних и природних наука, коју је Дилтај био успоставио. Поповићево поистовећивање проучавања књижевности са проучавањем природе представљало је *границу* епистемолошког домета раздвајања филологије и науке о књижевности. Успостављено је аутономно поље знања о књижевности, али то знање није било специфично, већ одређено аналогijом са знањем природних наука. Да ли, међутим, природне науке *тумаче*? Не, оне *описују* природне законе, и отуда се у овој Поповићевој дефиницији кретања од дескрипције ка тумачењу као тежње за изједначавањем науке о књижевности са природним наукама препознаје противречност ограничавајућа за знање о књижевности, јер ширину тумачења своди на откривање једнозначних закона. То, међутим, није било једино сужавање поља знања о књижевности. Ако је најзначајнији тренутак науке о књижевности био развод од филологије, зашто се онда пристајало на венчање са историјом: „испитивање књижевности почело се сматрати као део испитивања историје, историје у ширем смислу, историје људског духа уопште” (Поповић 1904: 18)? Са једне стране, хуманистичке науке су битно обележене историчношћу, али да ли то значи да књижевна дела треба посматрати као да су „најпре ’историјски документи’, ’отисак нарави које их окружују’, и ’обележје једног стања духа’” (Поповић 1904: 18)? Историчност књижевног дела подразумева да се на њему отискује његово доба, да оно постоји с обзиром на одређени хоризонт времена, али посматрати дело само као историјски документ значи лишити се управо онога што је у делу *специфично литерарно*. Поповић те опасности није био свестан, па он чак није видео ништа необично ни у томе што је тек успостављена наука о књижевности

подређена историји: а јесте била подређена, ако је од критике укуса постала историјска критика, а историјска је јер су дела историјски документи – тако се оно што је специфично литерарно, естетско, ипак изгубило.

Поповић је, међутим, такву историјску критику видео као подстицајну за критику укуса. Како је то могуће, ако оне делују у различитим епистемолошким пољима? Није ли можда Поповић под историјском критиком мислио пре свега на утврђивање хоризонта на којем се дело појављује, што би критици укуса вратило њену херменеутичност, изгубљену поистовећивањем естетских са природним законима? „Може ли се *Горски Вијенац* потпуно разумети и његове лепоте сасвим тачно оценити кад се чита само онако како се читају приповетке Л. К. Лазаревића? Зар није тога ради потребно бити израније обавештен о понечем из црногорске историје, о народним песмама црногорским, о топографији радње самог пева, о унутрашњем животу нашег песника?” (Поповић 1904: 24), питао је Поповић полемишући са Љубомиром Недићем који „је такве податке сматрао да ’само задовољавају радозналост, уосталом врло оправдану радозналост’, али да ’никако не доприносе бољем разумевању песме’” (Поповић 1904: 25). Ако је Недић апсолутизовао естетику, и сматрао да историчност дела није важна, док се Поповић баш на примеру *Горског вијенца* уверио да је она битна (Поповић 1900), да ли то значи и да је *Горски вијенац* историјски документ? Односно, у каквом су односу историчност дела и његова документарност? Теоријски, образлажући историјску критику, Поповић је о делу говорио као о историјском документу, чије би проучавање требало да омогући разумевање нечега изван њега – при чему критика укуса постаје неважна – али је на практичном примеру показао значај разумевања историчности дела за његову естетску оцену: ово су два веома различита односа према књижевности и природи знања о њој, али их је Поповић поистоветио. Зашто?

Није ли за то била заслужна његова *основна позитивистичка опредељеност* која је тражила *објективно знање*, чак и онда када је оно била последица тумачења, због чега је и изванредан опис поступка интерпретације (Поповић 1904: 16), без обзира на његове описане зависности од личности и способности интерпретатора, и природу књижевног дела да се погледу открива постепено и под различитим угловима, пре свега представљао – пут до објективног знања. То знање, будући да је за Поповића осциловало између историјског и естетског, није могло имати своју специфичност.

Заправо, могло би се рећи да је код Поповића објективно знање о књижевности осциловало између *природнонаучног* (са којим је историјско знање било неоправдано поистовећено) и знања *духовних наука*. Зато се може говорити о *спонтаној херменеутичности* и *траженом позитивизму* Поповићеве књижевне историје: са једне стране стоји *спонтани интерпретативни увид*, као и суптилни *осећај за интерпретацију*, Поповићева *потреба да разуме* књижевно дело, да у њему прочита животне манифестације, али *захтев за научношћу*, којем је могао одговорити гледајући само ка *позитивистичкој објективности*, претварао је то разумевање у средство објективног сазнања. Пошто тумачење никада не може бити објективно сазнање, приметно је да

се тумачење повлачило пред позитивистичким испитивањем текста, контекста, биографија... Међутим, ако Поповићево утврђивање података о нечијем животу (архивски рад, али и писање о ауторима које је лично познавао) може бити схваћено као објективно, ипак је у најбољим биографијама Поповић покушавао да открије особену *егзистенцију* онога о коме је писао, да га *разуме* – књижевна историја Павла Поповића зато се и у свом теоријском, али и практичном виду (када се посматра целина његовог оствареног опуса) налази између *позитивистичке тежње за објективношћу и херменеутичког захтева за разумевањем*.

ЛИТЕРАТУРА

- Гавела 1972: Ђ. Гавела, „Предговор”, у: П. Поповић, *Из књижевности*, избор, редакција и предговор Ђ. Гавела (*Српска књижевност у сто књига*, књ. 65), Нови Сад – Београд: Матица српска – Српска књижевна задруга, 1972, 7–25.
- Николић 2009: Н. Николић, Концепције српске и југословенске књижевности Павла Поповића”, Нови Сад: *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. LVII (2009), св. 2, 267–295.
- Николић 2015: Н. Николић, „Утицај непосредних и одложених последица Првог светског рата на књижевноисторијски опис и оцену Доситеја Обрадовића у књижевној историји Павла Поповића”, у зборнику: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, [књ.] 44/2: *Први светски рат и српска књижевност. Два века од Вукове „Мале простонародне славеносрпске пјеснарице”*, Београд: Међународни славистички центар, 2015, 457–463.
- Николић 2017: Н. Николић, „Павле Поповић о Доситеју Обрадовићу”, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, *Годишњак Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима*, год. XII (за школску 2016/2017. годину), 2017, 103–124.
- Поповић 1894: П. Поповић, „Критика у српској књижевности”, у: *Књижевна критика – Књижевна историографија*, приредио М. Пантић (*Сабрана дела Павла Поповића*, књ. 10), Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2002, 177–183.
- Поповић 1900: П. Поповић, *О „Горском вијенцу”*, друго, прегледано издање (1923), у: *О Његошу*, приредио Н. Љубинковић (*Сабрана дела Павла Поповића*, књ. 8), Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000.
- Поповић 1904: П. Поповић, „Проучавање српске књижевности, његови правци и методи”, у: *Књижевна критика – Књижевна историографија*, приредио М. Пантић (*Сабрана дела Павла Поповића*, књ. 10), Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2002, 5–37.
- Поповић 1925: П. Поповић, „О јединству и задацима и методологиј[и] славенске филологије”, у: *Књижевна критика – Књижевна историографија*,

- приредио М. Пантић (*Сабрана дела Павла Поповића*, књ. 10), Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2002, 301–308.
- Поповић 1933: П. Поповић, „Светислав Вуловић и његов рад на старој књижевности”, у: *Књижевна критика – Књижевна историографија*, приредио М. Пантић (*Сабрана дела Павла Поповића*, књ. 10), Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2002, 135–150.

Nenad Nikolić

THE FIRST DECADE OF PAVLE POPOVIĆ'S WORK (1894–1904): FROM LITERARY
CRITIQUE TO LITERARY STUDY

(Summary)

The paper analyzes the change between Pavle Popović's initial interest in writing literary critiques and theoretical background of that activity as it was presented in article "Critique in Serbian Literature" (1894) and the methodology of "historical criticism" as displayed in his inaugural lecture at Belgrade Grande École (University of Belgrade, after 1905) "Study of Serbian Literature, its ways and methods" (1904) and reaches the conclusion that leaving the standpoint of contemporariness and turning over solely to literary works from past did not meant abandoning the aesthetics criticism, although it was differently positioned in the field of knowledge about literature, which was determined by interposition between positivistic strive for objectivity and hermeneutical appeal for understanding.